

Egymás elviselésének formái

Ez a címe az utrechti Catharijneconvent Múzeum időszakos kiállításának, amely két idézettel fogadja a látogatókat. Mindkét idézet 17. századi külföldi diplomaták beszámolóiból származik, akik elismeréssel írnak a Holland Köztársaságban tapasztalható toleranciáról. A népek sokasága, „franciák, németek, angolok, olaszok, spanyolok, portugálok, skótok, dánok, zsidók, és törökök is” békében elviselik egymást, és a különböző vallások harmóniában élnek egymás mellett. A holland múzeumlátogató ezt olvasva elégedetten gondol évszázados nemzeti hagyományaira, amelyek hozzájárultak ahhoz, hogy Hollandiát a 17. században Európa egyik leggazdagabb és intellektuálisan legsokszínűbb országává tegyék. Közvetlenül ezután azonban a kiállítás egy folyosón vezet végig, az öt legfontosabb korabeli keresztény felekezetet bemutató tárlóval. Az egyes tárlók előtt megállva a látogató szitkozódásba átcsapó szóözönt hall: esetenként egy másik hollandiai felekezet képviselője által megfogalmazott megvető, sőt kirekesztő véleményt. A kiállítás felütésénél már világos a kérdésselvetés: hogyan viselték el egymást ezek a torzsalkodó és egymástól elhatárolódó csoportok úgy, hogy mindez a külvilág felől harmóniának látszott. Más szavakkal azt járják körül, hogy mik voltak a vallásháborúk által körülvett Holland Köztársaságban az egymás elviselésének, az együttélésnek a formái, ahogyan ez a kiállítás címében is megfogalmazódik. Talán még ennél is fontosabb célja a kiállításnak, hogy a történelmi perspektíván keresztül a látogatót elgondolkodtassa a „tolerancia” napjainkban használt fogalmáról és gyakorlatáról is, amely téma az elmúlt években Hollandiában is heves vitákat kavart. A kiállítás végére világosan kiderül, hogy a 17. században ez a pragmatikus tolerancia a csoportok között meglévő „mindennapi vagy kapcsolati ökuménére” vezethető vissza, illetve a hollandokra jellemző gyakorlatias üzleti gondolkodásra.

„Egymás elviselése nem jelenti a saját meggyőződés feladását, de ehhez egy olyan életforma kell, amelyben megismerjük és megértjük a másik szempontját, ha nem is értünk vele egyet.”

A különböző vallási irányzatok képviselői között gyakran baráti, kereskedelmi vagy akár családi kapcsolatok voltak. Eljártak egymáshoz vendégségbe, beszélgettek. Az Aranykor egyik nagy festője, Jan Steen megfestette a *Mikulásünnepet* ábrázoló zsánerképét, amelyen a család jó kislánya boldogan szorongatja a cipőjében talált Szent Miklós formájú mézeskalácsot, míg a rossz fiú csak virgácsot kapott. Steen – aki maga egyébként katolikus volt – egy protestáns megrendelőnek is megfestette nagyjából ugyanezt a képet, de itt a kislány kerek süteményt fog, mert a szigorú kálvinista irányzat még mézeskalács formában sem engedte a szentek ábrázolását. A kiállított anyag azt sugallja, hogy egymás elviselése nem jelenti a saját meggyőződés feladását, de ehhez egy olyan életforma kell, amelyben megismerjük és megértjük a másik szempontját, ha nem is értünk vele egyet.

Ugyanez a gondolat legszebben talán egy központi helyen kiállított képen fogalmazódik meg. Itt egy gazdagon berendezett és festményekkel díszített szobában három feszült arcú férfi ül egy megterített asztalnál, egy negyedik figura a sarokban a tűz közeléből vet ijedt pillantást az asztaltársaság felé. Az asztalnál ülőkben ruházatuk és arcuk alapján Kálvint, a pápát és Luthert ismerjük fel, a figurák a hollandiai kálvinistákat, katolikusokat és lutheránusokat jelképezik.

Ha tudjuk, hogy a kuporgó alak a hollandiai újrakeresztelők, vagyis anabaptisták vezetője, Menno Simons, akkor a tűz közelsége és az ijedt pillantás sem meglepő, mivel ennek a felekezetnek a hívőit a 16. század során az asztalnál ülő felekezetek képviselői etrekként ítélték el és küldték máglyára. A néző figyelmét a balról lendületesen belépő, piros ruhájú, aranyköpenyes, kezében rügyező ágat hozó női alak vonja magára, ő a Béke allegorikus alakja. Az ismeretlen festő által 1600 és 1625 körül készített kép címének – *A Béke felszólítja a felekezeteket, hogy viseljék el egymást* – is ő a főszereplője. Mivel a kép szereplői fölött képregényszerű elrendezésű feliratokban a szereplők véleménye is olvasható, remek szórakozás kibogozni a kép gazdag vallási és politikai szimbólumrendszerét. Ami az én figyelmemet leginkább megragadta, az a szoba jobb oldalán egy „festmény a festményben” ábrázolt női alak, a Szeretet megszemélyesítése. A Béke alakjával ellentétben a Szeretet nincs személyesen jelen a szobában, csak a szekrény fölé akasztott festményen látható. Ezt hangsúlyozza a hozzá tartozó felirat is, amely így szól: „Ha a szívekben lakozna a szeretet, nem kellene itt a szekrényen álldogálnom.”

Nekem ez a kép legfontosabb mondanivalója. Az első, nagyon fontos lépés, hogy el tudjuk viselni egymást egy közösségben, egy nemzetben. Van mit tanulunk ezektől a 17. századi hollandoktól egymás szokásainak megismerése és a pragmatikus tolerancia terén. De keresztényekként ennél sokkal nehezebb feladatot kaptunk, mert Pál apostol szavaival „szeretetlenben kell egymást elviselni” (Ef 4,2). A szeretet pedig ilyen kombinációban, éppen a „nemszeretnem embertársaink” elviselésével összekapcsolva – és itt

nyugodtan helyettesítsük be a más felekezetűeket más etnikai csoportúakra vagy bőrszínűekre, hajléktalanokra, más nemi irányultságúakra, fogyatékosokra – nagyon sokunknak nehezen vagy egyáltalán nem megy.

Nem könnyű szeretetlenben elviselni egymást. Nekem talán egy nap sem telik el az életemből, hogy úgy érezzem, ma sikerült. Szerencsére az Úrtól mindennap megújuló erőt kapunk a próbálkozásra, és vannak olyanok, akiknek élete példát ad az útkeresésre. Tíz éve halt meg Andorka Eszter evangélikus lelkész, aki szavaiban és életében gyakorolta legelesettebb és legkiszolgáltatottabb embertársainak szeretetteljes elviselését. Beköszöntőmet az ő szavaival szeretném zárni: „Nem könnyű a kizártakkal szolidaritást vállalunk: valamennyien a kirekesztés falai közt nőttünk fel, félelmeket és előítéleteket hordozunk, közeledési kísérleteinket sutának érezzük. A kirekesztettek is hosszú évek óta élnek e falak túloldalán, s nekik sem mindig könnyű hinni a mi felkínált barátságunkban. [...] A kirekesztés erődjéi erősek. Gyakran nemhogy a ledöntésükre, de még egy kis átjáró vágására vagy egy ablak fúrására is kevésnek érezzük magunkat. Isten segítségére van szükségünk, Jézustól kapott reményre, Lelkének merészségére és macacsságára.”

Réthelyi Orsolya

Réthelyi Orsolya középkorász és néderlandista, egyetemi adjunktus az ELTE Néderlandisztika Tanszékén. Egyetemi tanulmányait az ELTE-n, az Utrechti Egyetemen és a Közép-európai Egyetemen végezte, itt szerzett doktori fokozatot Habsburg Mária (1505–1558) és a királynéi udvar témakörben írt dolgozatával. A Budapesti Történelmi Múzeumban rendezett nemzetközi Habsburg Mária-kiállítás kurátora volt (2005). Családjával évek óta részt vesz a Mevisz Bárka mozgássérültmunkájában. A kelenföldi gyülekezet tagja.